

Befolkning och välfärd
Jonas Olofsson

Möte i användarrådet för demokratistatistik 22 april 2020

Närvarande:

Henrik Ekengren Oscarsson, ordförande, Göteborgs universitet
Anna Nyqvist, Valmyndigheten (pt 1-2)
Helena Bengtsson, Sveriges television
David Rydberg, Riksdagens utredningstjänst
Paula Blomqvist, Kulturdepartementet
Björn Kullander, Sveriges Kommuner och Regioner
Tiina Ekman, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Sven Oskarsson, Uppsala Universitet

Ej närvarande:

Fredrik Furtenbach, Sveriges radio

Närvarande från SCB:

Magnus Sjöström, BV/LEDN
Mikaela Järnbert, BV/DEM
Jonas Olofsson, BV/DEM
Regina Vilkénas, BV/DEM
Johan Eklund, BV/DEM

1 Godkännande av dagordning

Dagordningen godkändes utan invändning.

2 Informationsrunda – aktuell information från rådets ledamöter och SCB

Anna Nyqvist, Valmyndigheten, informerade om att det pågår förberedelser inför sametingsvalet 2021 och nationella valen 2022. Myndigheten rekryterar ny statistiker och är tacksamma för SCBs hjälp i och med vakansen. Vidare så håller myndigheten på med en framställan till riksarkivet om att bevara kandidatuppgifter längre än regleringen idag tillåter. Detta för att Valmyndigheten ska kunna hålla dem elektroniskt och inte bara på papper.

Tiina Ekman, MUCF, berättade om ett regeringsuppdrag om att stärka de ungas demokratiska kompetenser, kunskaper och färdigheter. Kommunerna ska stå för insatser och MUCF ska kartlägga kunskap på området. Det inbegriper att ta

fram och sprida information samt främja ungas delaktighet. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) har fått i uppdrag att under året sammanställa forskning om ungas demokratiska deltagande.

Helena Bengtsson, SVT, berättade om arbetssituationen. Det pågår ett intensivt arbete just nu. Viktigt att behålla ett vetenskapligt perspektiv, liksom att titta på hela landet. Upplevelsen är att det nästan är hårdare konkurrens mellan redaktioner nu. Överallt är det mycket fokus på snabba siffror vilket gör att perspektiven riskerar att försvinna.

Björn Kullander, SKR, informerade om att Coronakrisen påverkar mycket av arbetet. SKR gick tidigt ut med att inte fortsätta med enkätverksamhet till kommuner och regioner under krisen. Vidare får SKR mycket frågor som rör demokratiområdet, exempelvis hur det funkar med fullmäktige- och nämndmöten på distans. Det uppstår en del juridiska frågeställningar och SKR har tagit fram ett PM om detta som finns på webbplatsen och kan vara bra att känna till. SKR ställde in demokratidagen och har istället flera kortare webbseminarier. Vidare håller Ann-Cathrine Jungar på att sammanställa resultat från en enkät om folkomröstningar och folkiniciativ. Resultat publiceras förhoppningsvis innan sommaren. SCB publicerade rapport om förtroendevalda i kommuner och regioner och SKR tar fram regionala rapporter baserat på undersökningen.

Paula Blomqvist, Kulturdepartementet, berättade att på demokratiområdet fortsätter Kommittén Demokratin 100 år sitt arbete. I budgetpropositionen för 2020 har medel avsatts för uppdrag till ett urval myndigheter att uppmärksamma demokratin idag inom sina respektive verksamhetsområden. Vidare inväntar departementet slutrapport om valdeltagande i 2018 och 2019 års val från SCB i juni. Regeringen beslutade i mars att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utreda behovet av ett stärkt skydd mot manipulationer av valsystemet (direktiv Ju 2020:30). Kommittén ska bland annat utvärdera reformen med avskärmningar av valedelsställ och analysera behovet av åtgärder för att ytterligare minska riskerna för manipulationer av valsystemet. Slutrapportering sker senast i mitten av oktober 2021.

Sven Oskarsson, Uppsala universitet, berättade att det rådande läget får påverkan på universiteten då all undervisning sker online. Bland annat blir det mer tid för forskning och just nu sitter många forskare och funderar på hur det nuvarande läget kan utvärderas. En idé är att koppla PSU-data till data om varsel. VR har gett anslag till större projekt om registerbaserad forskning. Det är tvärvetenskapligt med fokus på arv och miljö med parollen life course outcome. Sven återkommer gärna till det mer utförligt under ett senare möte.

David Rydberg, RUT, berättade att Kalina är tjänstledig. David är ny sektionschef. På RUT har man märkt av en stor påverkan av pandemin. Framförallt i form av att många av de vanliga frågorna uteblir. Det handlar mer om krisberedskap och civilt försvar än vanligt, liksom jämförelser med övriga Europa. RUT påtalar för uppdragsgivarna att de fortsatt kan ta fram relevanta uppgifter. Politiken måste fortsätta. Det är också ett nära samarbete med riksdagens utskott som har fullt upp och där förstärker RUT med personal.

Henrik Ekengren Oscarsson, Göteborgs universitet, berättade om anpassningen till distansundervisning – språng in i digitalt lärande. Pågår en hel del datainsamlingar, bland annat demokratiska nyckelindikatorer, där kriskommunikationsforskare frågar 12 000 svenskar om hur de hanterar den uppkomna situationen. SOM-institutet har en Covid-SOM på gång, vilket är en extrainsatt undersökning som riggades i all hast. Frågor som berör affektiv polarisering, kunskapsfrågor om corona, hur folk mår och hur vanor påverkas m.m. I övrigt är nästan allt inställt: SOM-seminarium, Almedalen, liksom många interna seminarier. En del flyttas till hösten. Det positiva är att det skapar lite mer tid för skrivande.

Mikaela Järnbert, SCB, berättade att arbetet med departementsuppdraget om valdeltagande fortskrider och det kommer levereras samtidigt som SCB publicerar tabeller mm. vilket blir 26 juni. Åsa Vernby kommer också jobba med uppdraget.

Jonas Olofsson, SCB, informerade om två rapporter som har publicerats i närtid. 20 mars publicerades Valda av folket, vilken innehåller en genomgång av social representativitet i riksdag, region- och kommunfullmäktige under 2000-talet med fokus på 2018 års val. 20 april publicerades Undersökningen om förtroendevalda i kommuner och regioner 2019. Den innehåller uppgifter om alla förtroendeuppdrag med information om position och typ av organ. Utöver en rapport publicerades mer omfattande statistik än tidigare i Statistikdatabasen. Vidare skjuts databasseminariet som var planerat till våren på framtiden, förmodligen till våren 2021.

Regina Vilkénas, SCB, berättade att man sett över metoden i PSU och framförallt tittat på bortfallsjusteringen för Partisimpatiskattningen men även för redovisningsgrupper för Val-idag. Bortfallet har ökat över tid vilket innebär att vi nu gör en del förändringar i estimeringen. Vi har även uppdaterat imputeringsmetoden. Förändringen innebär att partisimpatiskattningen påverkas en del. Val-idag skattningen påverkas ytterst lite på totalen men det blir skillnader vid redovisning efter kön. Vi kommer att få bättre kvalitet i de skattningarna framöver. I samband med publiceringen i juni så kommer vi att publicera nya tidsserier från 2010 för att behålla jämförbarheten. En intern och en extern expertgrupp har använts i detta arbete och en metodrapport publiceras i samband med junipubliceringen. Information om ändringen kommer några veckor innan publiceringen. Vårens insamling påbörjas i slutet av april. Regina ansvarar även för Undersökningen om den lokala demokratin som genomförs under året. Den hann skickas ut innan SKR avrådde från utskick. Däremot kommer inget påminnelsearbete ske under våren och vi är öppna med för att det går att svara senare. Drygt 40 procent har svarat trots allt.

3. Aktuella frågor SCB

Johan Eklund informerade om läget på Enheten för demokratistatistik. Det är ganska få på enheten som arbetar heltid med demokratistatistiken, men flera involveras för att minska sårbarhet vid sjukdom. Arbetet rullar på enligt plan i huvudsak. Några mindre ändringar som rör det uppskjutna databasseminariet, samt upphandling av insamling till PSU, beroende på en ganska stor

sjukfrånvaro på intervjusidan. SCB gör också Medborgarundersökningen, med cirka 150 kommuner, och till höstens undersökning kommer några frågor om Corona läggas till.

Magnus Sjöström berättade om läget på SCB i stort föränlett av covid-19. SCB har aktiverat en krisledningsorganisation sedan i början av mars och det sker en kontinuitetsplanering för högst prioriterade produkter. Det har också inrättats en grupp för särskild samhällsanalys. SCB publicerar statistik på särskild coronasida på webben. Bland annat har man fått ett nytt kartverktyg på plats för att visa statistik på lokal nivå. Det är även stort fokus på uppgiftslämnarna – viktigt att inte tappa indata och få sämre kvalitet i viktiga underlag för regeringens fortsatta beslut.

Magnus redogjorde även för SCBs vision och strategi. Visionen lyder ”Vi ger samhället användbar statistik att lita på”. SCB är ytterst till för medborgarna, men det finns också viktiga förädlare av den statistik som produceras, exempelvis media, forskare och politiska beslutsfattare. Den nya strategin har fyra kraftsamlingar som ska vara vägledande för SCBs arbete. ”Vi tillämpar principen om öppna data”, ”Medias referenser till SCB har fördubblats” ”Uppgiftslämnarbrödan har halverats” och ”Vi har en helt moderniserad arbetsmarknadsstatistik”. Den sista kraftsamlingen är det ungefär tio heltidstjänster som arbetar med, så det pågår mycket arbete kopplat till kraftsamlingarna.

Det pågår också en översyn av statistikområden. Den baseras på en kartläggning som gjordes hos 28 statistikansvariga myndigheter våren 2019 och som rapporterades i ”Översyn av statistikområden 2019”. Nu sker arbetet i tre spår och kommer att redovisas på rådet för den officiella statistiken i oktober. Ett fjärde spår omfattar resterande ämnesområden, det körs 2021. Målet med översynen av statistikområdena är att statistikansvariga myndigheter ska lämna ett samlat och välförankrat förslag till regeringen om en förordningsändring avseende vilka statistikområden som är relevanta för den officiella statistiken.

4. Demokratidagen 2020

Mikaela Järnbert, SCB, berättade att planerarna på en demokratidag alltjämt kvarstår. Den kommer gå av stapeln 9 oktober. Läget får avgöra om det blir helt digitalt eller ej. I nuläget finns en lokalbokningen men ingen inbjudan kommer skickats ut innan sommaren (vilket brukar vara fallet). Hatten kommer vara Demokratin i pandemins fotspår. Många förslag kom från användarrådet. De kretsade kring hur pandemin har påverkat Sverige och vad som därmed blir intressant att lyfta i detta sammanhang. Det rörde bland annat hur förtroende för olika institutioner påverkas, hur olika gruppers efterlåtenheter har tagits tillvara, liksom hur krisen har skildrats i media och vilka implikationer det får för det demokratiska samtalet. Även Sverige i ett internationellt perspektiv kan vara intressant att belysa m.m.

5. Övriga frågor

Inga övriga frågor.